

הערה על הספר 'ויואל משה'

האדמו"ר מסטמאר בעל 'ויואל משה' קובע בספרו שרק צדיקים מותרים לדור בארץ ישראל, ומביא הרבה הוכחות לדבריו. נדון כאן באחת מראיותיו. ז"ל 'ויואל משה' במאמר ישוב ארץ ישראל אמצע סימן מט:

ובשל"ה הקדוש בשער האותיות אות קדושה... [כתב] בסוף המאמר שכל איש יחרד בבואו לארץ ישראל להיות ירא שמים כפלי כפלים ממה שהיה בחו"ל. והנה לא דיבר מאותן שלא היה להם יראת שמים כלל בחו"ל, כי לא שייך לומר כפלי כפלים על דבר שאין בו כלל, אבל לא דיבר אלא מאותן שהיו יראי שמים גם בחו"ל, ועל אלו אמר שבא"י צריך להיות היראת שמים כפל כפלים. וכל מה שהפליג בשבח יושבי הארץ ובמצות ישיבתה בה לא דיבר אלא ביראי השם האמיתיים, אשר זעירין אינון בדורינו בעו"ה.

אמנם ראייתו של בעל 'ויואל משה' תמוהה, שהרי השל"ה הקדוש כתב בספרו פעמים רבות דברים שאינם חיובים מעיקר הדין, אלא ממידת חסידות ותוספת קדושה בלבד. ואביא כאן כמה דוגמאות לכך מתוך דבריו וכולן רק משני החלקים הראשונים של ספר השל"ה:

- א. בעניין כוונות במצוות (ספר של"ה מהדורת ירושלים תשי"ט, הקדמת השל"ה עמ' 6 ד"ה ותורה אור): "הנני מצוה אתכם... יותר מהמה (פירוש מכוונות המצוות על פי סוד שהוא כותב בהמשך) בניי יצ"ו **היזהרו בתוספת קדושה** וטהרה ובדביקות". ופשוט שאינו חיוב עפ"י עיקר דין ממש, אלא הוא מידת חסידות.
- ב. עוד כתב שם (עמוד 7 ד"ה ונתתי אל): "ונתתי אל לבי לעשות מקודם הקדמה להודיע ולגלות מה נורא האדם וענין יצירתו וצלמו ותורתו ודמותו ואחריתו, כי הכל בגובה מרומים. ובראות זה המשכיל כי ידו שולטת בכל ועושה רושם... יתלהב לבו להיות תמים עם ה' אלוקיני וללכת בדרכיו ולהידבק בו בדביקה חשיקה חפיצה באהבה רבה ואהבת עולם".
- ג. עוד כתב (חלק ראשון שער האותיות עמ' 86 ד"ה ותמיד): "ותמיד יהיה תפילה שגורה בפי אב ואם להתפלל על זרעם... וכן איתא בילקוט בפסוק בטח בה' וגו' ז"ל תנא דבי אליהו מעשה בכהן אחד שהיה ירא שמים בסתר והיו לו עשרה בנים... ובכל יום היה מתפלל **ומשתטח ומלחך עפר בלשונו** כדי שלא יבוא אחד מהם לידי עבירה".
- ד. בעניין ליל הסדר (חלק שני במסכת פסחים עמ' 45 ד"ה ויחזור): "ראוי לאדם להיות נזהר שלא ידבר בלילה זו שום שיחה משיחת חולין, ויזהיר בני ביתו על זה. ולא יהיו נפרדים מדביקות הש"י רגע כמימרא... וראיתי בבני עליה המחבבים מצוות היו מנשקין המצות והמרור וכל המצוות בעת מצוותן, וכן הסוכה בכניסתם וביציאתם, וכן ארבע מינים שבלולב, והכל לחבב המצוות".

ה. בענייני תעניות (חלק שני סוף מסכת תענית עמ' 137 ד"ה וביום): "וביום התענית לא ידבר מענין אכילת הלילה... כי היום שמתענה בו הוא קדוש, מדוגמת עולם הבא שאין בו אכילה ושתייה"...

ראוי להוסיף על כך את דברי האדמו"ר מגור בעל 'שפת אמת', במכתב שנדפס בכמה ספרים (לאחרונה נתפרסם בספר החסידות וארץ ישראל של ד"ר יצחק אלפסי, ירושלים תש"ע, עמוד 211), שכדי לעלות לא"י מספיק שיהיה לעולה "קצת יראת שמים". ברור שזה אינו נוגד את דברי השל"ה, כי השל"ה דיבר על מה שראוי על פי מידת החסידות, ואילו ה'שפת אמת' מדבר על מה שצריך מעיקר הדין.

מכל המקורות האלו ברור שאין לדייק מדברי בעל השל"ה שאין לעלות לארץ ישראל אם לא מגיעים לדרגה של 'ירא וחרד' אמיתי, אלא שראוי לכתחילה להעלות את רמת הקדושה כאשר יושבים בארץ הקודש.

מיכאל קליין

מסורת לעוף ללא נוצות

בגיליון הקודם של 'המעין' (205; נג, ג, ניסן תשע"ג) כתב הרי"מ לוינגר על כשרות עוף ללא נוצות. התפיסה המקצועית המקובלת אצל גנטיקאים וחוקרים היא שעוף עם פחות נוצות או ללא נוצות, עופות שפלומתם דלילה וצווארם קרח או עופות בעלי נוצות מסולסלות, יטיבו להתמודד עם החום, ונמשכים ניסיונות גנטיים כדי להגיע לעופות עם התכונות האלו. גישתו של אבי ז"ל, מטפח עופות מקצועי ומומחה, הייתה כי העמידות לחום ולחות לא קשורה לכיסוי גוף העוף או צווארו בנוצות אלא לגורמים אחרים, והוא טיפח עופות עמידים לחום כבד ולחות גבוהה למרות נוצותיהם. זה המקום לציין כי תחילת טיפוח העופות לבשר בעולם המודרני החל בארה"ב לפני כשבעים שנה, בשנות ה-40 של המאה הקודמת. עד אותן שנים כל מגדל עופות עסק בטיפוח בעצמו, ורק החל בשנות ה-50 החלו לעסוק בטיפוח עופות בארה"ב מחד חברות טיפוח רציניות שהתמקדו בטיפוח מקצועי של העוף המודרני להשגת משקל מרבי תוך קיצור תקופת הגידול, ומאידך - חובבים שעסקו בהכלאות מהכלאות שונות בין זני עופות תרנגוליים שונים ומגוונים וטיפוח מוטציות שיצאו מהם.

השגת עופות ללא נוצות אפשרית בשני מסלולים:

א. ע"י הגן לצוואר חשוף: ע"י הכלאה בין פרטים בעלי תכונה זהה (הגן לצוואר חשוף) מעבירים את כלל התכונות לצאצאים, כולל הצוואר החשוף. יש להבדיל בין העוף עם התכונה הטהורה לגן זה (העוף נושא את שני הגנים לצוואר חשוף: NaNa, ויש לו כ-40% פחות נוצות בגוף), לבין צאצא המתקבל ממכלוא עוף עם התכונה הטהורה לשני הגנים עם עוף עם ניצוי מלא (nana). לצאצא מזיווג שכזה הגנים הם Nana, ולעוף מזיווג זה יש כ-28% פחות נוצות בגוף.

ב. מוטציה: משיגים אפרוח שבקע מן הביצה ללא פלומה (ממנה מתפתחות הנוצות בהמשך), שיגדל ללא נוצות על גופו. לזה התכווין הרב לוינגר בדבריו במאמר: "תכונה

כזו תתבטא בדרך כלל בעוף אם היא נמצאת בשני הגנים הבאים משני ההורים, גם אם אצלם תכונה זו לא באה לידי ביטוי. במקרה כזה נצטרך לחפש את שני ההורים נושאי התכונה, ולתת להם לפרות ולרבות כל אחד בפני עצמו. חלק מהצאצאים ישאו את התכונה. אם נבודד את נושאי התכונה מתוך הלהקות נקבל שורה טהורה לגבי התכונה האמורה. אם ניתן לעוף לרבות עם עופות אחרים, בד"כ לא נראה את התופעה בצאצאים". עוף שכזה (ללא נוצות) כשיזווג עם עוף עם ניצוי מלא כל צאצאיו יהיו בעלי נוצות, ורק בדור השלישי כרבע מהצאצאים יהיו ללא נוצות. רק זיווג של שני עופות ללא נוצות הוא שיאפשר המשך ייצור עופות ללא נוצות.

מה שבטוח הוא שצריך להקפיד שהעופות הראשונים בעלי הגן המיוחד יהיו עופות עם מסורת כשרותית מתאימה, כדי שגם צאצאיהם ייחשבו עופות בעלי מסורת. טיפוח עוף המוצע לשוק הכשר מצריך בראש וראשונה מידע אמין ושקוף על התהליך והיצרן, כדי לוודא שהמוטציה הגיעה מעוף עם מסורת ראויה.

יוסף כץ

★ ★ ★

עניין בליעת כלים בזמננו

בגיליון הקודם של 'המעין' פורסם מאמרו של הרב רועי סיטון (עמ' 37 ואילך), ובו ניסה להוכיח שאין לשער את הבליעה כנגד כל הכלי, ואפשר לשער כפי הבליעה המציאותית, הקטנה הרבה יותר. ולדעתי דבריו אינם נכונים.

א. בעמ' 38 הביא את דברי הראב"ד שמשערים באומדן יפה ולא כנגד כולו. אך הראשונים חלקו עליו ולא נפסק כמוהו, על ב"י ס' צח סע' ד ובש"ך ס"ק יב ובכל הפוסקים.

ב. שם הביא את דעת הרמב"ן החולק על הראב"ד, וכתב שגם לדעת הרמב"ן אם אינו יודעים כמה הכלי בלע יש לשער לפי המקסימום האפשרי, ומכאן שהבעיה בהכשר הכלים היא חוסר ידיעת המציאות, ואין הגדרה הלכתית שתמיד משערים כנגד כולו.

הרמב"ן על הגמ' חולין צז, ב בענין כחל שמשערים נגד כולו פירש שלא הולכים בתר אומדנא, כי מידות חכמים כך הם ביושר והשוואה שלא ליתן תורת כל אחד ואחד בידו. ושמענין מינה שכף שניער בה קדירת חלב וכו' ככף עצמה משערינן, דבמאי דנפיק מיניה פשיטא דלא דהא לא ידעינן כמה הוי. עכ"ל. והנה הדבר ברור שהחלב הכנוס בכחל אינו בשיעור כל הכחל, ואף על פי כן הצריכו חז"ל לשער נגד כולו, וכמו שכתב בדרישה ס' צ ס"ק ב דמן הדין אפילו בחצי כדי הכחל הוי סגי, אלא שהחמירו בדבר שאינו ידוע. עכ"ל. וה"ה בכלים, הדבר ברור שהכלי אינו מטעים נגד כולו, ואע"פ כן הרמב"ן ושאר הראשונים שהובאו להלכה מעולם לא התירו לשער לפי המקסימום האפשרי, אלא כך דרכם של חז"ל לקבוע שיעור ברור ומוגדר לדברים. ולכן כל שאין אנו ידועים בבירור כמה נבלע הצריכו לשער נגד כל הכלי, וכפי שנפסק בשו"ע ס' צח סע' ד.

ויותר מכך מובא בפרי מגדים סי' צד משב"ז ס"ק א ד"ה כתב, וז"ל, ודע עוד, דבכל הקדירה משערינן אף באיסור דרבנן, ואין לומר ספק דרבנן להקל ולשער באומד הדעת, כמו בכחל, דכל אחד יבוא לשער כפי דעתו. ואין לעשות ממנו כלל ספק, ואפילו אלף ספיקות כיוצא בו לא מהני. עכ"ל. וכ"כ ביד יהודה סי' קג הארוך ס"ק כז, וז"ל, הוא דבר תמיהה נשגבה, ולא נמצא בשום אחד מקדמונים ז"ל לצרף זאת לספיקא כלל, הגם דוודאי ידעינן שלא פלט בשיעור גופו, ועם כל זה החמירו חז"ל לשער תמיד נגד כולו. ופשוט וברור שלא דווקא בחתיכה, דה"ה בפליטת כלי תמיד אמרו לשער נגד כולו, וכל שאין שישים חשבינן ליה לדאורייתא ממש כמבואר בכל הפוסקים, ויתר מזה דאפילו אם ידעינן דאיסור זה אינו נותן טעם בו מ"מ כל זמן שאין כאן קפילא לפנינו וטעם ואמר שאין בו טעם תו צריכים שישים, ונראה נמי לחשבו לדאורייתא. עכ"ל. וכעין זה כתב החזו"א בס"ק ב עיי"ש.

ודבר זה פשוט וברור בכל הפוסקים שאין להקל כלל וכלל לשער לפי המקסימום האפשרי, אלא לעולם יש לשער נגד כל הכלי.

ג. הכותב הביא ראיה (עמ' 39) מדברי הרשב"א שמתיר כלי שבלע איסור מועט, ומסיים שכן הסכמת האחרונים.

ראיה זו צריכה עיון, מפני שהרשב"א עוסק באופן שידוע בבירור כמה איסור בלוע בכלי, ואין ראיה כלל להקל כאשר אין ידיעה ברורה כמה נבלע בכלי. אדרבה, מובא בפירוש ברשב"א בתוה"ב בית ד ש"א א ע"ג שכאשר לא ברור כמה נבלע בכלי יש לשער נגד כולו. ועוד, לא נכון הוא שכך הסכמת הפוסקים, הרי רבים מן הפוסקים אינם מקילים בזה כידוע, ע"י טור סי' קכב וב"ח שם, ט"ז סי' צט ס"ק ט ופרמ"ג שם, ש"ך סי' קכב ס"ק ג וחכמת אדם כלל נב דין י, וע"י בפרמ"ג סי' צט שפ"ד ס"ק כג שאוסר להשתמש בה אף כשאינה בת יומה, וכן דעת יד יהודה שם בפירוש הארוך סוף ס"ק כח.

ד. עוד מצדד שם הכותב (עמ' 44) שהסיבה שהכלים בזמן חז"ל נתנו טעם הוא משום שאריות לכלוך שנשארו דבוקות לכלים, ולכן בזמננו שיש אפשרות לנקות את הכלים היטב אין לחוש לכך.

והנה, מלבד שוודאי יתכן גם בימינו שלא ינקו את הכלי היטב, וכל שהדבר עדיין אפשרי הדין נשאר בתוקפו לחוש שמא קיים טעם האיסור, מ"מ ההנחה שהסיבה שהכלים בזמננו נתנו טעם משום שאריות המאכל שבכלים תמוהה, שאם כן היאך התירו את מה שנתבשל בכלי שאינו בן יומה, הרי קיימא לן שהשומן הדבוק לכלי אינו נפגם כעבור מעת לעת, וכפי שנפסק להלכה בש"ך סי' קג ס"ק טו. אלא ודאי שהטעם שהחמירו בכלים לחוש לנתנית טעם אינו מחמת הלכלוך הדבוק בכלים אלא משום הטעם הבלוע בתוך דופני הכלי אף אם הכלי נקי לגמרי, ולכן אף בזמננו שיש אפשרות לנקות את הכלים היטב אין שום צד להקל יותר מבזמן חז"ל.

שמואל הכהן